

Jānis Taukačs: Trampa nodokļu torņi izrādījušies vien šķūnīši. Vai tiešām?

Jānis Taukačs, zvērināts advokāts

<https://www.delfi.lv/news/versijas/janis-taukacs-trampa-nodoklu-torni-izradijusies-vien-skunisi-vai-tiesam.d?id=52545379>

Foto: LETA

Rodas iespaids, ka daudziem viedokļa izveidošanai (à la bagātība un vara atkal stāv pāri likumam) ir pieticis ar vienu no "The New York Times" (NYT) rakstu sērijas ziņām¹, ka prezidents savos pirmajos prezidentūras gados samaksājis 750 ASV dolāru gadā iedzīvotāju ienākuma nodokli (IIN) un nav to maksājis vispār 10 no pēdējiem 15 gadiem. Ar interesi iedziļinājos stāstā, lai saprastu, vai tā ir žurnālistu vēlme piesaistīt sev uzmanību, vai tomēr atklājas puspelēkas shēmas komplektā ar arvien biežāk pēdējā laikā novēroto parādību, ka privāta informācija ir nonākusi tam neparedzētās rokās un nu tiek atklāta.

Par ko ir stāsts?

Laikraksts ir vērtējis "noplūdušās" prezidenta IIN deklarācijas, kur viņš deklarējis arī savus biznesa ienākumus (pēc izdevumu atskaitīšanas). Saprotams, ka business var nest gan zaudējumus, gan prasīt ilgtermiņa ieguldījumus, tomēr tas neatbild uz jautājumu par viņa iztikas līdzekļiem, kas diez vai ir mazi, un par tiem samaksāto vai nesamaksāto IIN.

Ko parāda IIN deklarācijas?

Noslēpumainības plīvuru noņem dažas dienas vēlāk publicētais deklarāciju atšifrējums, kur redzams, ka prezidenta gada bilanci 2017. gadā veidoja algas, procenti, dividendes, kapitāla pieaugums, pensija, bet visu "plusu" noēda zaudējumi no viņa biznesa, tajā skaitā no iepriekšējiem gadiem pārnestie. Kaut arī viņš ziedo savu algu valstij, arī par to būtu jāmaksā nodokļi, tomēr tie nav jāmaksā, ja kopējais gada rezultāts ir ar mīnusa zīmi. Eļļu ugunī NYT piemet, piebilstot, ka gada alga grupas uzņēmumos Trampa bērniem pieauga no pusmiljona gadā līdz 2 miljoniem tieši laikā, kad viņš kļuva par prezidentu.

Vai zaudējumi ir zaudējumi?

Tik tālu it kā viss loģiski. Tomēr par ko ir stāsts? Nav noslēpums, ka katra biznesa jēga ir nest peļņu, tādēļ jebkurai nodokļu administrācijai, arī Latvijas VID, regulāriem daudzu gadu zaudējumiem būtu jābūt kā sarkanajam karodziņam – jāpēta sīkāk, vai nauda no biznesa neaizplūst īpašniekam privātām vajadzībām citā veidā. Izdevumos (kas samazina ar IIN apliekamo bāzi) esot norakstīti, piemēram, arī krimināltiesību advokātu izdevumi personīgās lietās (pieminēti ar 6 cipariem rakstāmi rēķini advokātam, kas pārstāvējis dēlu lietā par iespējamās sadarbības ar Krieviju 2017. gadā skandālu), kā arī atpūtai izmantotas ģimenes mājas izdevumi. Tērēšanai prezidentam diezgan daudz naudas nāca arī no TV šova "Mācekļi"¹, kas viņam atnesa ne vien labu atspērienu prezidenta vēlēšanu kampaņai, bet arī krietnu summiņu kontā. Tramps 14 sezonas bija šova vadītājs – viņš vērtēja dalībnieku biznesa prasmes. Arī šo naudu viņš ieguldījis galvenokārt nekustamo īpašumu biznesā – birojos, golfa laukumos un viesnīcās.

Ne tikai nemaksā IIN, bet arī vēl atprasa to no valsts?

Interesanti, ka cita starpā prezidentam ir arī 100 miljonus ASV dolāru vērts strīds ar nodokļu administrāciju par viņa saņemto 73 miljonu dolāru nodokļu atmaksas pamatotību, balstoties uz pamatīgiem biznesa zaudējumiem. Prezidents bija personālsabiedrības biedrs, no kuras izstājoties un neko par to nesaņemot, biedriem ir tiesības likt atskaitāmajos izdevumos visus līdz tam neatskaitītos personālsabiedrības zaudējumus. Administrācija paudusi aizdomas, ka prezidents

attiecīgās personālsabiedrības biznesa bankrota rezultātā saņēmis akcijas citā sabiedrībā. Šajā kontekstā prezidenta advokāts, šķiet, loģiski komentējis – kā prezidents varēja atprasīt un saņemt pārmaksātos nodokļus 73 miljonu ASV dolāru apmērā, ja viņš tos nav maksājis? Grūti arī iedomāties, ka valsts prezidentam pie mums būtu šāds strīds.

Bērni – konsultanti?

Vēl vienu aizdomu ēnu laikraksts met pār konsultāciju izdevumiem, kas, viņuprāt, varētu būt nonākuši atpakaļ ģimenē, konkrētāk – meitai. Tādējādi pats prezidents varētu būt samazinājis savu ar ienākuma nodokli apliekamo bāzi un aizbēdzis arī no ASV dāvinājuma nodokļa. Daudz no tā izklausās pēc spekulācijām, bet vairāki fakti šķiet interesanti. Piemēram, prezidenta meitai piederošs uzņēmums saņēmis konsultācijās precīzi tādu pašu summu, kādu prezidents maksājis un atskaitījis izdevumos par Vankūveras un Havaju salu viesnīcu projektiem. Turklāt, tā kā viesnīcas atvērtas uz licences līguma pamata, diez vai vajadzētu rasties miljonos mērāmām konsultāciju izmaksām.

Tomēr politika, ne nodokļi

Skaidrs, ka nodokļu jautājumos ASV prezidentam ar tik daudziem īpašumiem un vairāk nekā 500 uzņēmumiem nebūs vienkāršu situāciju un atbilžu. Turklāt laikraksts arī objektīvi atzīst, ka, lai bagātie biznesmeņi maksātu vismaz kādus nodokļus arī gados, kad viņiem ir būtiski biznesa zaudējumi, viņiem jāmaksā alternatīvais minimālais nodoklis, un arī prezidents Tramps tādu maksāja, miljonos. Tomēr galvenais laikraksta secinājums šķiet – gadu pēc gada prezidenta biznesi nes vien zaudējumus. Tomēr nepamet sajūta, ka raksta konteksts vairāk tomēr virzās no nodokļiem uz politiku, apgalvojot, ka viņam nav izdevies uz prezidentūras laiku savu biznesu nodalīt no politikas un viņa biznesi guva prāvus ienākumus tieši tādēļ, ka viņš kļuva par prezidentu. Vienkārši sakot – te varētu būt labs materiāls "House of Cards" jaunajai sezonai.

Kas mums no tā jeb ko nozīmē "fairshare"?

Ja neņem vērā vienmēr interesanto nodarbi – ielūkošanos līdzcilvēku maciņos, kādēļ vēl šis NYT pētījums varētu mums Latvijā būt interesants? Pirmkārt, droši vien tagad nodokļu sistēmas taisnīguma debates varēs atsākties ar jaunu sparū. Proti, cik godīgi ir skolotājam vai medmāsai maksāt progresīvo 20–31% IIN un 35% sociālo pretstatā biznesmeņa vien 10% IIN nekustamā īpašuma nomas ieņēmumiem vai 25% UIN dividendēm? Nemaz nerunāsim par to, ka Latvijas pēcreformas UIN un IIN sistēma vairāk atbalsta investīcijas ārzemēs nekā tepat Latvijā (ja, piemēram, biznesmenis

iegulda uzņēmumā Maltā, tad peļņu tur apliks ar 5% UIN un ne tur, ne Latvijā tā vairs netiks aplikta ne ar UIN, ne ar IIN).

Iespējams, pacels galvu arī franču superzvaigznes slavu guvušā ekonomista Piketī par sociālo taisnīgumu proponētais, ka ar nodokli būtu aplikama cilvēku bagātība (*wealth*), tātad – ienākums, par kuru reiz jau nodoklis samaksāts. Tas nav nekas nebijis, jo, piemēram, Latvijā, cilvēkam atstājot mantojumu, ir jāmaksā valsts nodeva par atstātajiem īpašumiem, dažkārt pat milzīga. Piemēram, ja es vēlētos ar testamentu novēlēt savu nekustamo īpašumu augstskolai, kas nav sabiedriskā labuma organizācija, tai nāksies šķirties no 15%:7,5% par mantojuma apliecības sagatavošanu un tikpat – par nekustamā īpašuma reģistrēšanu zemesgrāmatā.

Un vēl

Būtu jāsāk aprast ar domu, ka visdažādākās ziņošanas un trauksmes celšanas laikmetā arvien biežāk privāta informācija var kļūt publiska. Pasaulē šobrīd notiek arī plašas debates par to, vai visām lielo korporāciju nodokļu administrācijām, kurās korporācija pelna, iesniegtie pārskati (lai tās varētu pārbaudīt, vai uzņēmums pelna atbilstoši attiecīgajā valstī esošajām funkcijām, aktīviem un darbiniekiem) būtu jāpublisko. Tagad pat nodokļu konsultantiem visā ES jāinformē sava nodokļu administrācija par padomiem saistībā ar agresīvām pārrobežu struktūrām vai darījumiem. Tādēļ arī arvien vairāk lielo starptautisko uzņēmumu tālredzīgi paziņo par caurskatāmību savā nodokļu politikā. Tomēr daudzi, kas kaut mazliet pārzina ārzonu piesegtos dubļus, droši liek savu naudu uz to, ka izmeklējošā žurnālistika tuvākajos gados plauks un zels.

[1](#) *The Apprentice.*